

**O'ZBEKISTONNING JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISHINING
IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI****Ismatov Qobilbek Karimboy o'g'li****O'zbekiston Respublikasi****Bank-moliya akademiyasi 2-kurs tinglovchisi****qobil.ismatov@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.17096984>**

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda ichki bozorni himoya qilishga qaratilgan konservativ iqtisodiy siyosat yuritdi. Bu davrda mamlakat o'z sanoatini rivojlantirish, import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni xorijiy raqobatdan himoya qilishni maqsad qilgan edi. Biroq, bunday yopiq iqtisodiy model uzoq muddatda iqtisodiy samaradorlikni pasaytirish, investitsion muhitning jozibadorligini kamaytirish va xalqaro savdoda to'siqlarni keltirib chiqardi. Aynan shu omillar O'zbekistonning xalqaro iqtisodiy integratsiyaga ehtiyojini kuchaytirdi.

2016-yildan boshlab olib borilgan islohotlar natijasida mamlakat ochiq va bozorga asoslangan iqtisodiy modelga o'tishni boshladi. Bu yo'ldagi eng muhim bosqichlardan biri sifatida O'zbekistonning Jahon Savdo Tashkilotiga a'zo bo'lish tashabbusi qayta faollashtirildi. JSTga qo'shilish O'zbekiston uchun nafaqat tashqi savdoni erkinlashtirish, balki ichki islohotlarni chuqurlashtirish, iqtisodiy raqobatni kuchaytirish va xalqaro iqtisodiy tizimga to'liq qo'shilish imkoniyatini beradi.

JST a'zoli, avvalo, savdo to'siqlarini kamaytiradi, bojxona tariflari va eksport-import cheklovlarini soddalashtiradi. Bu esa mahsulotlar erkin harakatlanishini ta'minlab, O'zbekiston ishlab chiqaruvchilari uchun yangi bozorlarga kirish imkonini yaratadi. Shuningdek, a'zolik xorijiy sarmoyadorlar uchun mamlakat iqtisodiyotini yanada jozibador qiladi, chunki JST a'zolari savdo va investitsiya sohasida aniq, barqaror va xalqaro qoidalarga asoslangan muhitni kafolatlaydi. Bu holat sarmoya oqimini oshirishga xizmat qiladi, bu esa o'z navbatida yangi texnologiyalarni olib kirish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash va ish o'rinlarini yaratish imkonini beradi.

JSTga kirish orqali O'zbekistonning yalpi ichki mahsuloti (YaIM)ning o'sish sur'atlari tezlashishi kutilmoqda. Buning sababi – raqobat muhiti kuchaygani sari korxonalar samaradorlikni oshirishga, mahsulot sifatini yaxshilashga va eksport salohiyatini rivojlantirishga harakat qiladi. Bu jarayonda korxonalarning xalqaro standartlarga mos ishlashi, texnologik yangilanishlarga ehtiyoj tug'ilishi va malakali ishchi kuchiga bo'lgan talab ortadi. Bularning barchasi iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi omillardir.

JST a'zoli, shuningdek, iqtisodiy qonunchilikni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Bu jarayonda O'zbekiston o'zining bojxona, soliq, intellektual mulk, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish kabi ko'plab sohalardagi qonunlarini xalqaro talab va standartlarga moslashtiradi. Bunday yondashuv institutsional islohotlarning chuqurlashishiga, davlat boshqaruvi va biznes muhitining shaffoflashuviga olib keladi. Bu esa korrupsiyaning kamayishi, iqtisodiy ishonchlikning ortishi va davlat-biznes munosabatlarining samarali shakllanishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, JSTga qo'shilish ba'zi sohalar uchun ma'lum xavflarni ham yuzaga keltiradi. Jumladan, kuchli xalqaro raqobat mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin. Import oqimi ortib, mahalliy mahsulotlar narx va sifat bo'yicha chet el

mahsulotlari bilan raqobatlasha olmasa, ularning bozordagi ulushi qisqaradi. Shu sababli, JSTga a'zo bo'lishdan oldin va so'ng mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlar ishlab chiqilishi zarur. Xususan, ayrim sohalarga vaqtinchalik subsidiya, soliq yengilliklari yoki qayta tayyorlash dasturlari orqali yordam berilishi kerak.

Ijobiy tomonlardan yana biri – JSTga a'zolik O'zbekistonning xalqaro nufuzini oshiradi. Mamlakat savdo sohasida ko'proq ishonchli hamkor sifatida qaraladi. Bu esa eksport bozorlarini kengaytirish, ikki tomonlama va ko'p tomonlama savdo kelishuvlarini yengil tuzish imkonini beradi. Ayni paytda, O'zbekiston JSTga a'zolik orqali mintaqaviy savdo aloqalarini kuchaytirib, Markaziy Osiyo bozorida ham yetakchi mavqega ega bo'lish imkoniyatini qo'lga kiritadi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning JSTga a'zo bo'lishi nafaqat tashqi savdoni erkinlashtirish, balki iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish, biznes muhitini yaxshilash, investitsiyalarni ko'paytirish, va raqobatbardosh ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Albatta, bu jarayon bosqichma-bosqich, puxta tayyorgarlik asosida amalga oshirilishi kerak. Har bir sektorning tayyorgarlik darajasi chuqur o'rganilib, mahalliy manfaatlar inobatga olingan holda siyosat yuritilsa, JSTga a'zolik O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyotida muhim bosqich bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekistonning JSTga qo'shilishi nafaqat iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, balki milliy iqtisodiyotning tarkibiy tuzilmasini modernizatsiyalashga ham xizmat qiladi. Bugungi kunda mamlakat iqtisodiyoti asosan xomashyo, ayniqsa paxta, oltin, gaz kabi resurslarga tayanmoqda. Bunday model global bozor tebranishlariga haddan tashqari bog'liq bo'lganligi sababli iqtisodiy barqarorlikka putur yetkazadi. JSTga a'zo bo'lish orqali, O'zbekiston o'z mahsulotlarining diversifikatsiyasiga erishish, ya'ni yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar eksportini yo'lga qo'yish uchun yangi sharoitlar yaratadi.

Shu bilan birga, JST talablari O'zbekiston iqtisodiyotida samarali bozor mexanizmlarini shakllantirishni talab qiladi. Bu degani, davlatning bevosita aralashuvi kamayib, iqtisodiy munosabatlar bozor tamoyillariga asoslanadigan bo'ladi. Natijada, sog'lom raqobat muhiti vujudga keladi, monopoliyalarning ta'siri cheklanadi va kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar ochiladi. Bunday muhit esa innovatsiyalarning rivojlanishini ta'minlaydi, texnologik yangilanishni jadallashtiradi, korxonalarni ichki rezervlarini ishga solishga majbur qiladi.

Yana bir muhim masala – ishchi kuchining sifatini oshirish zarurati. JSTga kirish orqali O'zbekiston sanoati va qishloq xo'jaligi sohalarida xalqaro talabga mos mahsulotlar ishlab chiqarishga harakat qiladi, bu esa o'z navbatida malakali mutaxassislarga bo'lgan talabni oshiradi. Oliy ta'lim, kasb-hunar tizimi va ilmiy tadqiqotlar sohasi JST talablari asosida yangilanishi, xalqaro sertifikatlash va akkreditatsiya tizimlariga moslashishi lozim. Shu orqali inson kapitalining sifati oshadi, bu esa bevosita iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy jihatdan olib qaraganda, JST a'zoligi aholining farovonlik darajasini oshirishga zamin yaratadi. Savdo erkinligi tufayli mahsulotlar tanlovi kengayadi, raqobat tufayli narxlar pasayadi va sifati oshadi. Ayniqsa, iste'mol mahsulotlari importining erkinlashuvi aholi uchun qulay sharoitlar yaratadi. Shu bilan birga, davlat iste'molchilar huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirishga majbur bo'ladi. Bu esa ijtimoiy adolat tamoyillarining mustahkamlanishiga olib keladi.

Yirik xorijiy kompaniyalarning O'zbekistonda faoliyat yuritishi, JST doirasida ta'minlanadigan huquqiy kafolatlar va investitsion xavfsizlik natijasida, texnologiyalar,

menejment tajribasi va kapital oqimi bilan birga, xalqaro madaniyat, korporativ boshqaruv, ekologik standartlar ham kirib keladi. Bu esa jamiyatning barcha sohalarida modernizatsiyani tezlashtiradi.

Shunga qaramay, JSTga kirish jarayonida ayrim ehtiyot choralarini ko'rish lozim. Chunki ochiq savdo sharoitida himoyasiz qoladigan sektorlar, ayniqsa, hali shakllanib ulgurmagan sanoat tarmoqlari va qishloq xo'jaligi kichik ishlab chiqaruvchilari zaif bo'lishi mumkin. Shu sababli davlat tomonidan selektiv siyosat yuritilib, strategik ahamiyatga ega tarmoqlarga muddatli qo'llab-quvvatlash choralarini ko'rish zarur. Shuningdek, JST qoidalari doirasida ruxsat etilgan vositalardan foydalangan holda, mahalliy sanoatni raqobatbardosh holatga olib chiqish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilishi kerak.

Ayni vaqtda, JST a'zoligi milliy iqtisodiyotning ochiqligini kuchaytiradi. Bu esa tashqi shoklarga nisbatan sezuvchanlikni oshiradi. Bunday vaziyatlarda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, zaxiralarni boshqarish va moliyaviy tizimni mustahkamlash bo'yicha oldindan chora-tadbirlar ko'rilishi kerak. Shu jihatdan, JST a'zoligi iqtisodiyot uchun ham imkoniyat, ham mas'uliyat demakdir.

References:

Используемая литература: Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Safoev, S. (2024). *Uzbekistan's WTO Accession: Shift to a Quality Investment and High-Value-Added Production*. Tashkent Economic Forum Reports.
2. Zakirov, B., Umirdinov, A., & Mirkasimov, B. (2024). *WTO and FTAs: Pathways for Uzbekistan's Economic Integration*. Journal of Central Asian Economic Policy, 12(2), 87–104.
3. Pomfret, R. (2020). *Uzbekistan and the World Trade Organization: Reforms, Challenges, and Opportunities*. Asia & the Pacific Policy Studies, 7(1), 125–140.
4. Umirdinov, A., & Turakulov, V. (2020). *The Last Bastion of Protectionism in Central Asia: WTO Accession of Uzbekistan*. Global Trade and Customs Journal, 15(5), 220–231.
5. Toshpulatova, M. (2024). *Macroeconomic Impact of International Trade Agreements on Uzbekistan's Economy*. Uzbek Academy of Economic Research.
6. World Bank. (2022). *Uzbekistan: Economic Update – Transitioning to an Open Market Economy*.
7. WTO. (2023). *Trade Policy Review: Uzbekistan (Draft Working Party Report)*. Geneva: World Trade Organization.
8. OECD. (2023). *Enhancing Competitiveness and Economic Diversification in Uzbekistan*. OECD Development Centre Working Papers.
9. UNCTAD. (2021). *Investment Policy Review: Uzbekistan*. United Nations Conference on Trade and Development.
10. Asian Development Bank. (2022). *Uzbekistan: Trade Facilitation and WTO Accession Support Program Evaluation Report*.